

Голас Радзімы

№ 11 [1222] САКАВІК 1972 г. ВYДАННЕ БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СВ'ЯЗЯХ З СУАЙЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ ГОД ВYДАННЯ 17-ТЫ ЦАНА 2 КАП.

РАБОЧЫЯ ПАРАЎНОЎВАЮЦЬ

Беларусы Уладзімір Хільчук, Валянцін Дзялендзікаў і Аляксандр Лестанчук жывуць у розных кутках свету. Усе трыя рабочыя, якія аддалі вытворчасці не адзін дзесятак год жыцця. Усе трыя па-свойму любяць Савецкую Радзіму, аб чым пішуць нам у рэдакцыю. Мы вырашылі надрукаваць разам іх пісьмы, бо прысвечаны яны адной тэме: ацэнцы ўласнага дабрабыту і грамадскага ладу.

Уладзімір Хільчук і Валянцін Дзялендзікаў пішуць аб тыповых з'явах «вольнага свету» — беспрацоўі, росце цен, няўпэненасці ў сваім заўтрашнім дні. Аляксандр Лестанчук збіраецца пайсці на заслужаны адпачынак, а яго месца ў цэху зойме сын Анатоль. Стары рабочы спакойны за яго лёс: сацыялістычная дзяржава робіць усё, каб жыццё рабочых пастаянна паляпшалася.

ГАРАНТЫЙ НЯМА

Некалькі слоў аб сваім жыцці. Я пакуль што, нягледзячы на масавае беспрацоўе, работу маю. Але гэта не значыць, што месца на фабрыцы мне гарантывана і надалей. Такой гарантыі ў нас ніколі няма. Яшчэ нядаўна многія мае знаёмыя радаваліся, што маюць добрую работу і быццам бы на ўсё жыццё. Аднак пасля таго, як Злучаныя Штаты наклалі дзесяціпрацэнтную пошліну на тавары, якія ўвозяцца ў краіну, многія дробныя фабрыкі разарыліся. З вялікіх прадпрыемстваў таксама звольнена шмат рабочых, каб выстаць ва ўзросшай канкурэнцыі. Рады беспрацоўных павялічваюцца. Многім з іх адмаўляюць нават у дапамозе па беспрацоўю. Жыві, як хочаш.

У маёй сям'і нядаўна сталася няшчасце: жонка зламала руку і цяпер восем тыдняў не зможа працаваць. Так што нам зараз даводзіцца асабліва нялёгка, бо жывём на адну зарплату. Цэны растуць на ўсё, асабліва на прадукты харча-

вання. Што будзе далей, цяжка сабе ўявіць.

Уладзімір ХІЛЬЧУК.

Канада.

НАВАГОДНІ «ПАДАРУНАК»

Выбачайце, што доўга не пісаў, — знаходжуся зараз у шпіталі. Тут жа сустрэў новы, 1972 год. Сустрэкаў не вельмі радасна, бо даведаўся напярэдадні пра святочны «падарунак» — манополіі — рост цен. Падарункі гэтыя нам падносяць рэгулярна. Летась ценны ў сярэднім узняліся на 6 працэнтаў у параўнанні з 1970 годам. А вось цяпер стала вядома, што і сёлета яны пойдуч у гару. Уздаражаюць прадукты харчавання, квартплата, газ, вада, бензін, абутак, электраэнергія, трамвайныя і аўтобусныя білеты, тытунь і цыгарэты. Будуць павялічаны падаткі. Рашэнні аб павышэнні цен і падаткаў манополіі і ўрад прымаюць хутка і без ваганняў.

Валянцін ДЗЯЛЕНДЗІКАЎ.
ФРГ.

СПАКОЙНЫ ЗА ЛЁС СЫНА

Паважаная рэдакцыя! У вашай газеце, і наогул у друку, мне часта даводзіцца чытаць аб цяжкім становішчы працоўных людзей у капіталістычных краінах.

У сувязі з гэтымі паведамленнямі неяк па-іншаму бачыш сваё ўласнае жыццё, аглядаеш у думках жыццёвыя здбыткі таварышаў па рабоце і яшчэ раз упэўніваешся, што толькі сацыялістычны лад здольны прынесці працоўнаму чалавеку сапраўднае шчасце.

Вось ужо 25 год я працую сталяром на Бабруйскім фанера-драваапрацоўчым камбінаце. Пачынаў пасля вайны ў спаленых, напаярабаваных цэхах. Цяжка было — слоў няма. Але мы не скардзіліся, бо ведалі, што аднаўляем свой завод, прадукцыю якога чакае ўся краіна. Ужо тады, нягледзячы на цяжкасці, разам з аднаўленнем эканомікі прыкладаліся намаганні, каб зрабіць жыццё больш лёгка. Будавалі жыллё, адкрывалі дзіцячыя сады, бальніцы. Цяпер я расказваю аб гэтым свайму сыну, як аб далёкай гісторыі, бо нічога гэтага сам ён не зведаў. Анатоль прыйшоў у той жа цэх, дзе працую я, пасля службы ў арміі. Стаў сталяром. Паступіў на вяртанне аддзяленне лесатэхнікума.

А пакуль мы працуем побач. Цэх наш вялікі, больш за 500 чалавек. І жывём усе, як адзіная сям'я. Разам вырашам штодзённыя праблемы, разам радуемся поспехам. Нядаўна, напрыклад, размяркоўвалі пуцёўкі ў дамы адпачынку. З цэха паехалі адпачываць трынаццаць чалавек. Прычым, пуцёўкі ў лепшыя здраўніцы краіны рабочым дадзены або бясплатна, або за трыццаць працэнтаў іх кошту. Да таго ж прафсаюз аплаціў ім праезд да месца адпачынку. Летась у дамах адпачынку, санаторыях, на курортах, у турыстычных паездках па краіне і за мяжой адпачылі каля паўтары тысячы чалавек. Адпачынак — не адзіная сфера нашага жыцця, аб якой праўляе клопат дзяржава. Гэты клопат адчуваецца ў пастаянным паляпшэнні ўмоў працы і жыцця.

Усё шырэйшым становіцца бытавое і жыллёвае будаўніцтва. Нядаўна за кошт прадпрыемства пабудаваны чацвёрты дзіцячы сад-яслі. З яго ўводам задаволены ўсе заяўкі на месцы ў дзіцячым садзе. У гэтым годзе заселены новы жылы дом прадпрыемства. З нашага цэха ў ім атрымалі кватэры пятнаццаць чалавек, у тым ліку і я. Цікава, што большасць наваасялаў уязджалі ў іх з новай мэбляй, якую набылі з такой нагоды. Зрабіць гэтыя пакупкі было няцяжка, бо матэрыяльны дабрабыт нашых рабочых за апошні час значна павысіўся. За мінулыя пяцігодку рост месячнай заробтнай платы ў кожнага ў сярэднім склаў 43 рублі. А за бягучую пяцігодку зарплата павысіцца яшчэ на 30 працэнтаў. За мінулы год сярэдні ўзровень зарплат на прадпрыемстве ў параўнанні з 1970 годам павысіўся на 4 працэнты.

Усё гэтыя падлікі я зрабіў для сябе з мэтай даведацца, які лёс чакае майго сына. Сам я праз некалькі месяцаў выходжу на пенсію, а сын будзе працягваць маю справу. Я пабацькоўску спакойны за яго будучыню. Анатоль мае ўсё, каб быць сапраўды шчаслівым.

Аляксандр ЛЕСТАНЧУК.

Н ЯДАЎНА з канвеера Мінскага радыёзавода сыйшоў 2-мільённы тэлевізар «Гарызонт-204». Гэтыя тэлевізары — адны з самых папулярных у краіне. У мінулым месяцы на іх, як і на апараты іншых марак, былі зніжаны рознічныя цэны. У цэлым насельніцтва краіны атрымае ад гэтага звыш 400 мільёнаў рублёў эканоміі ў год. НА ЗДЫМКУ: «Гарызонт-204» у час заводскіх выпрабаванняў.

тонн чугуна. Комбинированная установка по переработке нефти мощностью 6 миллионов тонн может дать за день продукции примерно на 500 тысяч рублей. Важным резервом повышения эффективности капиталовложений является их оптимальное распределение между новым строительством и расширением, модернизацией уже существующих мощностей. Концентрация капитальных вложений на действующих объектах сейчас значительно усилена. Уже в 1971 году в СССР вступило в строй около 400 новых крупных промышленных предприятий, сотни новых производств. Из них примерно половина — это предприятия, производящие товары народного потребления.

Другой путь улучшения эффективности — существенное повышение технического уровня производства. Производство орудий труда увеличится в новой пятилетке в 1,6 раза. Будет создано около 25 тысяч и освоено производство свыше 19 тысяч новых машин, механизмов, аппаратов, приборов — производителей, экономичных, надежных. Металлорежущий станок выпуска 1971—1975 гг., на

пример, на 20 процентов производительнее станка выпуска прошлой пятилетки. Установка бесчелночных автоматов в ткацкой промышленности позволит уже в этой пятилетке увеличить производительность труда в шелковой промышленности в четыре раза. Такие примеры можно приводить бесконечно, но важнее подчеркнуть тенденцию: в стране идет невиданное обновление техники. Причем с повышением качества возрастает ее производительность, а это в конечном счете скажется на эффективности всего социалистического производства.

Однако повысить уровень техники — это еще полдела. Не менее важно обеспечить ее полную загрузку, повысить коэффициент ее использования. И в этом направлении уже в первом году девятой пятилетки труженики советской промышленности добились значительных успехов. Вот только один пример. Бригада шахтеров из Донбасса, руководимая Героем Социалистического Труда Иваном Стрельченко, в пять раз превысила гарантийный срок службы горного комбайна, добыла за месяц более 170 ты-

сяч тонн угля, установив тем самым новый мировой рекорд. При высокотехнологичном труде искать причину успеха в физическом перенапряжении, как часто пытаются истолковывать достижения советских трудящихся недоброжелатели за рубежом, было бы просто наивно. Вся причина в том, что бригада горняков сумела втрое увеличить чистое машинное время работы агрегата, показав тем самым пример действительно хозяйственного использования техники.

В СССР не стремятся повысить эффективность труда за счет увеличения физической или нервно-психической нагрузки на рабочего. И поэтому главный смысл внедрения новых машин не только в том, чтобы повысить производительность, но и облегчить труд.

Кроме показателей эффективности в узком смысле, существуют еще трудные формулируемые показатели социальной результативности экономики. Это и есть ее эффективность в широком смысле. Рост экономического потенциала при социализме прямо ведет

к повышению благосостояния народа, в то время как в буржуазном обществе экономические улучшения чаще всего отвоёвываются трудящимися в острой классовой борьбе. При социалистическом устройстве общества человек спокоен за свое будущее, за свои материальные перспективы, за будущее своих детей. Ему не грозит опасность потерять работу, в СССР работа, как правило, ищет человека, а не он ее. А это побуждает человека работать на благо общества еще лучше.

Именно чувство хозяина страны заставляет советского трудящегося бережно относиться к расходованию сырья и материалов. Общественная забота об экономии позволит к 1975 году сберечь в народном хозяйстве страны до 10 миллионов тонн проката черных металлов, примерно 50 миллиардов киловатт-часов электроэнергии, не менее 40 миллионов кубометров лесоматериалов, около 50 миллионов условного топлива. Эта экономия равнозначна годовой выработке электроэнергии примерно двух таких мощных электростанций, как Братская и

Красноярская, годовому производству проката на флагмане советской металлургии — Магнитогорском комбинате, годовой добыче нефти в Баку и Грозном, вместе взятых, и годовой заготовке леса в Красноярском крае и Иркутской области.

Технико-экономические показатели работы советских предприятий значительно улучшились уже в первом году пятилетки, что, естественно, сказалось на повышении благосостояния народа. Например, на два процента снизился удельный расход топлива на электростанциях, на семь процентов возросла добыча угля в шахтах, намного увеличилась производительность прядильного и ткацкого оборудования.

Так совершенствуется материально-техническая база советского общества. Неуклонное повышение эффективности социалистической экономики становится надежной основой дальнейшего подъема благосостояния людей.

Альгимантас ЛЕБЕДИНСКАС,
кандидат
экономических наук.
АПН.

У Мінскім медыцынскім інстытуце створана лабараторыя кібернетычных метадаў дыягностыкі і біякіравання. Яе калектыў працуе над распрацоўкай метадаў дыягностыкі захворванняў пры дапамозе электронна-вылічальных машын.
НА ЗДЫМКУ: вучоныя знаёмяцца з вынікамі абследавання хворага пры дапамозе комплексу дыягнастычнай апаратуры.

СЯМ'Я АГРАНОМАЎ

Іосіфу Сарокіну не давялося вучыцца пры буржуазнай Польшчы. Як эстафету сялянскай беднасці, бацька перадаў яму ў рукі пугу, з якой юнак хадзіў за панскай жывёлай. Пасля ўз'яднання Заходняй Беларусі з БССР у Мікашэвічах стварыўся калгас. Іосіф першым падаў туды заяву. Праўленне калгаса «Дружба» даручыла яму кіраваць брыгадай. Іосіф Рыгоравіч ужо ў стальным узросце скончыў вярчэрню дзясцігодку, затым паступіў у Беларускаю сельскагаспадарчую акадэмію ў Горках.

Бацькоўская любоў да зямлі перайшла і да дзяцей. У сельскагаспадарчую акадэмію паступіў сын Віктар, затым дачка Люда. Яны сталі аграномамі. Цяпер сельскагаспадарчай наукай авалодвае малодшы сын Рыгор, які ўжо займаецца на чацвёртым курсе акадэміі. Хутка закончыць сярэднюю школу і дачка Ніна. На пытанне, куды яна пойдзе вучыцца, дзючынка адказвае:

— У сельскагаспадарчую акадэмію. Як і ўсе нашы, буду аграномам.

В. КЛЕШЧАНКА.

ДРУЖБА ДАПАМАГАЕ

Землі беларускага сз'гаса «Зарэчны», што ў Касцюковіцкім раёне, саўгаса «Унушава» і калгаса «Рабочы шлях» Клінцоўскага раёна Бранскай вобласці мяжуюць паміж сабой. Калектывы гаспадарак часта дапамагаюць адзін аднаму ў рабоце.

Капрызная выдалася мічулая вясень. Надвор'е часта мянялася. Узнікла пагроза, што ў саўгасе «Зарэчны» зазімуе 35 гектараў бульбы. Трэба было ўбраць яе як мага хутчэй. Тады беларусы звярнуліся да кіраўнікоў саўгаса «Унушава». Тыя прыслалі на дапамогу трактар з бульбакапалкай.

У калгасе «Рабочы шлях» пабудавалі новую грамадскую лазню. Заставалася толькі пакласці дах. Але пад рукамі не аказалася патрэбнага матэрыялу. Старшыня калгаса Васіль Кавалёў прыехаў у калгас «Зарэчны» з просьбай аб дапамозе. Суседзі не адмовілі. Неўзабаве калгаснікі з «Рабочага шляху» «расквіталіся» з зарэчанцамі за паслугу. Здарылася гэта, келі ў гаспадарках пачалася закладка сіласу. Нечакана ў механізатараў «Зарэчнага» выйшла са строю спецыяльная тэхніка. Суседзі без прамаурджвання прыслалі ў беларускую вёску два сіласаўборачныя камбайны. З іх дапамогай было закладзена каля 600 тон дабраякаснага сіласу.

Г. ЗАХАРЭНКА.

ВЫШЭЙШАЯ ШКОЛА Ў ДЗЕВЯТАЙ ПЯЦІГОДЦЫ

На пытанні нашага карэспандэнта адказвае міністр вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыі БССР Мікалай МЯШКОЎ

— Якія задачы ставяцца пяцігадовым планам у развіцці вышэйшай адукацыі рэспублікі?

— Праблема кваліфікаваных кадраў для прамысловасці, навукі, культуры — адзін з важнейшых аспектаў навукова-тэхнічнага і культурнага прагрэсу любой краіны. На працягу 54 савецкіх год для нас гэтае пытанне мела першараднае значэнне. З аднаго боку, кваліфікаваныя спецыялісты неабходны для забеспячэння росту эканомікі — асновы багацця нашага грамадства і пад'ёму дабрабыту савецкіх людзей. З другога, сацыялізм ставіць сваёй мэтай высокі адукацыйны і культурны ўзровень усіх членаў грамадства.

У двух універсітэтах і 26 інстытутах рэспублікі рыхтуюцца спецыялісты з вышэйшай адукацыяй, а ў 130 тэхнікумах — з сярэдняй спецыяльнай адукацыяй. Напамню, што ўсе гэтыя навучальныя ўстановы — дзяржаўныя, бо ў нашай краіне не існуе прыватнай сістэмы адукацыі. Усе яны фінансуюцца з дзяржаўнага бюджэту.

— Гэта, відаць, і з'яўляецца адной з гарантый агульнадаступнасці вышэйшай адукацыі ў нашай краіне?

— Права на ўсеагульнае бясплатнае навучанне ўсіх грамадзян краіны было абвешчана яшчэ ў 1918 годзе. Прынцыпы, пакладзеныя тады ў аснову савецкай сістэмы адукацыі, засталіся нязменнымі і сёння. У Савецкім Саюзе, дзе вучыцца амаль кожны трэці, усе віды адукацыі бясплатныя. Дзяржава са свайго бюджэту поўнацю фінансуе будаўніцтва і ўтрыманне ўсіх навучальных устаноў. Яна аплачвае працу настаўнікаў і прафесараў, абслугоўваючага персаналу. Выдаткі на гэтыя мэты няспынна растуць. Больш таго, дзяржава выплачвае студэнтам стыпендыі, сума якіх пастаянна павялічваецца. З першага верасня 1972 года стыпендыі студэнтам вышэйшых навучальных устаноў павялічаны на 25 працэнтаў і навучэнцам тэхнікумаў — на 50 працэнтаў.

— Згодна з перспектывным планам развіцця Беларусі, выпуск спецыялістаў вышэйшай кваліфікацыі павялічыцца ў паўтара раза, спе-

цыяльнай сярэдняй — у 1,2 раза. Увогуле гэта складзе 300 тысяч інжынераў, тэхнікаў, урачоў, настаўнікаў, аграномаў, заатэхнікаў і работнікаў многіх іншых прафесій. Якім шляхам вырашаецца гэта складаная задача?

— Адной з характэрных рысаў развіцця народнай гаспадаркі з'яўляецца хуткі рост тэмпаў вытворчасці ў галінах, якія забяспечваюць агульны навукова-тэхнічны прагрэс. Я маю на ўвазе энергетыку, машынабудаванне, хімію, фізіку, матэматыку. Вось чаму расшырэнне сеткі вышэйшых навучальных устаноў у апошні час ідзе ў асноўным за кошт інстытутаў і тэхнікумаў, якія рыхтуюць спецыялістаў гэтых профіляў. У ліку навучальных устаноў, адкрытых нядаўна на Беларусі, — Гомельскі дзяржаўны ўніверсітэт. Ён рыхтуе фізікаў, матэматыкаў, інжынераў па гідрагеалогіі, эканамістаў, настаўнікаў розных профіляў. Гомель невыпадкова выбраны месца для другога ўніверсітэта рэспублікі. Гэта развіты прамысловы і культурны цэнтр.

У сувязі з развіццём электронна-вылічальнай тэхнікі, яе шырокім укараненнем ва ўсе галіны народнай гаспадаркі нам спатрэбілася павялічыць прыём па спецыяльнасці аўтаматызаваных сістэм кіравання ў Мінскім радыётэхнічным інстытуце, па спецыяльнасці арганізацыі механізацыі апрацоўкі эканамічнай інфармацыі ў Гомельскім універсітэце і прыкладной матэматыкі ў Белдзяржуніверсітэце імя Леніна. У наступныя гады прадугледжваецца пачаць падрыхтоўку спецыялістаў па эканамічнай кібернетыцы. Шпаркія тэмпы жыллёвага і прамысловага будаўніцтва, якое вядзецца ў рэспубліцы, патрабуюць усё новых і новых кадраў будаўнікоў. Таму мы і адкрылі Брэсцкі інжынерна-будаўнічы інстытут. А наогул вышэйшыя навучальныя ўстановы Беларусі рыхтуюць кадры па 165 спецыяльнасцях, тэхнікумы — па 185 спецыяльнасцях.

Важным аспектам апошніх год у сістэме вышэйшай школы з'яўляецца стварэнне філіялаў буйных навучальных устаноў у розных гарадах. У Наваполацку, напрыклад, ад-

крыты філіял Беларускага тэхналагічнага інстытута, у Жодзіне і Гомелі — вярчэрня агульнатэхнічны факультэт Беларускага політэхнічнага інстытута. Наваполацкі — гігант хіміі, у якім знаходзяцца такія буйныя прадпрыемствы, як нафтаперапрацоўчы завод, хімічны камбінат. І яму, зразумела, неабходны кадры хімікаў, як Беларускаму аўтазаводу ўвесь час патрабуюцца машынабудаўнікі. Стварэнне філіялаў і вярчэрніх факультэтаў у непаўназначных раёнах ад вытворчасці, для якой рыхтуюцца кваліфікаваныя кадры, мае відавочныя перавагі. Першае, цесна спалучаецца практыка і тэорыя, а значыць, і паліяпшаецца якасць падрыхтоўкі маладых спецыялістаў. Па-другое, адкрываецца магчымасць яшчэ больш шырокага далучэння да вышэйшай адукацыі рабочай і сельскай моладзі, бо факультэты і філіялы сталічных інстытутаў ствараюцца непаўназначна па месцы яе жытараства.

Такім чынам, усё гэта нам дало магчымасць толькі па вышэйшых навучальных установах рэспублікі давесці кантынгент студэнтаў да 142 тысяч чалавек.

— Аднак мяркуецца гэты кантынгент давесці к 1975 году да 150 тысяч чалавек?

— Я называў спецыяльнасці, на якія значна павялічаны прыём ва ўжо існуючых вышэйшых навучальных установах. Але далейшы рост выпуску дыпламаваных спецыялістаў будзе адбывацца перш за ўсё шляхам павелічэння колькасці навучальных устаноў. На працягу 1971—1975 гадоў у рэспубліцы мяркуецца адкрыць новыя інстытуты: архітэктурна-будаўнічы ў Мінску, індустрыяльны інстытут у Наваполацку, тэхналагічны інстытут харчовай прамысловасці ў Магілёве, інстытут культуры ў Мінску. Яны будуць выпускаць патрэбныя нам кадры будаўнікоў, архітэктараў, хімікаў, інжынераў-тэхнолагаў грамадскага харчавання, работнікаў культаўна-асветных устаноў. Адбудзецца далейшае ўмацаванне матэрыяльнай базы навучальных устаноў. Планаецца ўзвядзенне карпусоў, студэнцкіх сталовак, інтэрнатаў, спартыўных комплексаў.

ЛЯ ВЫТОКАЎ БЕЛАРУСКАЙ НАВУКІ

Інстытут беларускай культуры (Інбелкульт) быў створаны 20 лютага 1922 года. Базай яго была Навукова-тэрміналагічная камісія Наркамсветы БССР, заснаваная ў лютым 1921 года. Тэрміналагічная Камісія мела на мэце распрацоўку беларускай навуковай тэрміналогіі для школ, у галіне гуманітарных, прыродазнаўчых і матэматычных навук.

Поспехі ў дзейнасці Тэрміналагічнай Камісіі тлумачацца вялікай актыўнасцю яе супрацоўнікаў, творчым удзелам у працы Камісіі карыфеяў беларускай савецкай культуры — Янкі Купалы і Якуба Коласа.

Першыя чатыры гады ў Інбелкультце працавалі толькі дзве секцыі — гуманітарная і прыродазнаўчая з шэрагам камісій. Найбольш актыўна і плённа дзейнічалі камісіі слоўнікавая, тэрміналагічная, літаратуразнаўчая і геалагічна-глебазнаўчая.

У лютым 1926 года пастановай ЦВК і СНК БССР Інбелкульт быў ператвораны ў самастойную навуковую ўстанову пры СНК БССР. Структура Інбелкульту з гэтага часу ўскладнілася. Замест двух узнікла восем секцый

ДА 50-ГОДДЗЯ ІНБЕЛКУЛЬТА

са шматлікімі падсекцыямі і камісіямі, сярод іх секцыя беларускай мовы і літаратуры з камісіяй па рэформе беларускага правапісу, секцыя беларускага мастацтва з падсекцыямі — тэатральнай, музычнай і выяўленчага мастацтва, гісторыка-археалагічная секцыя (з 1927 года — сацыяльна-гістарычная) і іншыя.

Інбелкульт меў змястоўную бібліятэку і багаты прыродазнаўчы музей з каштоўнымі калекцыямі — геалагічнай, батанічнай і заалагічнай. У геалагічную калекцыю перадаў свае арыгінальныя зборы горных парод член Інбелкульту М. Бліадухо; гэтыя зборы займалі два вялікія пакоі.

Праз няпоўныя паўтара года структура Інбелкульту, паводле пастановы СНК БССР ад 7 ліпеня 1927 года, была крыху зменена, набліжана да структуры будучай Акадэміі навук. Па новаму статусу Інбелкульту ў ім утвараліся два аддзелы — гуманітарных навук і навук аб прыродзе і гаспадарцы, з 17 кафедрамі, 41 камісіяй, 2 інстытутамі і 4 лабараторыямі.

Інстытут беларускай куль-

туры, нягледзячы на параўнальна кароткі час свай дзейнасці (1922—1928 гг.), пакінуў значны след у развіцці навукі і культуры ў БССР.

Найбольшыя дасягненні меў Інбелкульт у галінах гуманітарных і прыродазнаўчых навук. Надзвычай вялікую ролю адыграў ён у стварэнні беларускай навуковай тэрміналогіі ва ўсіх галінах ведаў і ў складанні слоўніка жывой беларускай мовы. Вялікі станоўчы ўплыў у гэтай справе мела навуковая дзейнасць Янкі Купалы, Якуба Коласа, Сцяпана Некрашэвіча.

У галіне літаратуразнаўства найбольш плённа працаваў у Інбелкультце прафесар І. Замоцін. Яму ж належыць пачэсная роля ў рэдагаванні першага навуковага выдання твораў Максіма Багдановіча.

Бліскучыя поспехі былі дасягнуты вучонымі Інбелкульту ў археалагічным вывучэнні роднага краю. Даследаванні А. Ляўданскага, К. Палкарповіча і С. Дубінскага заклалі надзейны падмурок беларускай археалогіі. К. Па-

лікарповіч першы выявіў стаянкі палеаліту на прасторах Беларусі.

Вялікую ўвагу ўдзяляў Інбелкульт навуковым даследаванням прыроды нашай рэспублікі. Гэтага патрабавалі тэмпы развіцця эканоміі БССР.

Інбелкульт распачаў і першыя даследаванні глеб Беларусі. Ужо ў 1924 годзе была склікана першая Усебеларуская глебазнаўчая канферэнцыя.

Надзвычай інтэнсіўная была дзейнасць геабатанікаў. Наладжваліся сістэматычныя экспедыцыі па вывучэнню фауны Беларусі. Разгарнуліся і даследаванні па хіміі і аграхіміі.

Інбелкульт фактычна ажыццяўляў каардынацыю ўсіх навуковых работ у межах БССР. Гэта дасягалася непасрэдным удзелам у яго дзейнасці найбольш выдатных навуковых супрацоўнікаў Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, Беларускай сельскагаспадарчай акадэміі, іншых вышэйшых навуковых устаноў і навукова-даследчых арганізацый БССР.

Адной з форм каардынацыі было ўтварэнне пры вышэйшых навуковых установах таварыстваў па вывучэнню Беларусі і заключэнне дагавораў аб навуковай садружнасці і кааперацыі.

Найбольш плённа навукова-даследчым інстытутам сельскай і лясной гаспадаркі імя Ул. І. Леніна пры СНК БССР. У выніку садружнасці вяліся комплексныя даследаванні Палесся, яго меліярацыі, клімату Беларусі з выданнем першага кліматычнага атласа Беларусі, дэндралагічных даследаванняў з закладкай дэндралагічнага парку, цяпер Батанічнага саду АН БССР, геаграфічных даследаванняў з заснаваннем геафізічнай абсерваторыі, комплекснае вывучэнне балот Беларусі з адкрыццём у Мінску Усеаюзнага балотнага інстытута, ператворанага з часам у Інстытут меліярацыі і воднай гаспадаркі.

Не спыняючыся на дасягненнях вучоных Інбелкульту ў іншых галінах навукі, трэба адзначыць, што ў іх дзейнасці былі і пэўныя недахопы. Іх паспяхова пераадолала Акадэмія навук БССР, створаная на базе Інбелкульту.

Гаўрыла ГАРЭЦКІ, акадэмік АН БССР, былы правадзейны член Інбелкульту.

* ШТО? ЯК? ЧАМУ? *

ПЛАН САЦЫЯЛЬНАГА РАЗВІЦЦЯ

Планаванне ў сацыялістычным грамадстве ахоплівае ўсе сферы дзейнасці чалавека. У эканоміцы гэта — размеркаванне па гадах і галінах народнай гаспадаркі выдаткаў і прыбыткаў. У вытворчасці — абгрунтаваны і дакладны графік дзейнасці прадпрыемстваў на дзень, тыдзень, месяц, год, пяцігодку. У сферы духоўнай дзейнасці — выяўленне асноўных напрамкаў, па якіх будучыя творчыя пошукі. Такая сістэма дае магчымасць найбольш эфектыўна, раўнамерна развіваць усе галіны народнай гаспадаркі.

Планавы метад вядзення народнай гаспадаркі ўзнік разам з першай у свеце сацыялістычнай дзяржавай і разам з ёй удасканальваўся на працягу многіх год. Адно з апошніх дасягненняў гэтага метада — стварэнне планаў сацыяльнага развіцця калектываў прадпрыемстваў.

Першыя такія планы пачалі складацца ў гады мінулай пяцігодкі на самых буйных заводах і фабрыках. Новыя планы ўдакладнялі і развівалі існуючыя раздзелы ранейшага пяцігадовага плана, аднак строга ўзгадняліся з усімі яго часткамі. Мэта плана сацыяльнага развіцця — прадугледжваць і рэгуляваць усе сацыяльныя працэсы, якія адбываюцца ў калектыве прадпрыемства. Сюды ўваходзяць, разам з асобнымі тэхнічнымі і эканамічнымі праблемамі, пытанні ўдасканалення вытворчасці працы і кіравання, паліпшэння ўмоў працы і быту людзей, мерапрыемстваў, накіраваных на пераадоленне сацыяльна-эканамічных адрозненняў паміж рабочымі, на больш поўнае забеспячэнне іх матэрыяльных і духоўных запатрабаванняў. Праграма сацыяльнага развіцця прадугледжвае стварэнне аптымальных умоў для гарманічнага развіцця кожнага члена калектыву.

Зразумела, што ў цэнтры такога плана стаіць чалавек, які ў сацыялістычным грамадстве не можа быць задаволены адным толькі матэрыяльным дастаткам і мае патрэбу ўдасканальваць свае веды, развіваць сваю грамадскую актыўнасць.

Сёння планы сацыяльнага развіцця маюць амаль усе вытворчыя калектывы. У залежнасці ад узроўню тэхнічнага, эканамічнага развіцця, спецыфікі кадраў і іншых асаблівасцей форма гэтых планаў неаднолькавая. Але ўсе яны, увогуле, маюць тры асноўныя напрамкі. Умоўна іх можна сфармуляваць так: чалавек і тэхніка, чалавек і чалавек (узаемаадносіны ў калектыве), чалавек і яго дзейнасць.

Па першаму напрамку ў план уваходзяць пункты, якія прадугледжваюць удасканаленне вытворчага працэсу з мэтай павелічэння ўдзельнай вагі кваліфікаванай працы, павышэння ўзроўню прафесійнай адукацыі працуючых. Сюды ж адносяць звычайна мерапрыемствы па паліпшэнню санітарна-гігіенічных умоў працы, па барацьбе з прафесійнымі захворваннямі. Гэтым пытанням на прадпрыемствах надаюць вялікую ўвагу. На Мінскім заводзе шасцерняў, напрыклад, выдаткі толькі на паліпшэнне санітарна-гігіенічных умоў працы рабочых складуць за пяць год 650 тысяч рублёў.

Важная частка плана — рэгуляванне сацыяльных адносін у калектыве. Сюды ўваходзяць і мерапрыемствы па паліпшэнню матэрыяльнага дабрабыту рабочых, паліпшэнню іх бытавых умоў. У плане сацыяльнага развіцця завода «Гомсельмаш» вызначана, што ў сярэднім зарплата аднаго працуючага да 1975 года павысіцца тут прыкладна на 30 рублёў. За гэты ж час на заводзе будзе ўведзена ў эксплуатацыю 225 тысяч квадратных метраў жылля.

У раздзеле планаў, якія ўмоўна можна назваць «чалавек і яго дзейнасць», прадугледжваецца развіццё вытворчай, грамадскай і палітычнай актыўнасці кожнага члена калектыву, павышэнне агульнаадукацыйнага ўзроўню працуючых. У плане сацыяльнага развіцця Бабруйскага вытворчага дрэвапрацоўчага аб'яднання ў гэтым раздзеле запісана: «За пяцігодку школу рабочай моладзі скончыць 443, тэхнікумы — 192, вышэйшыя навучныя ўстановы — 43 чалавекі. Выдаткі на прафесійнае навучанне новых рабочых павялічацца на 60 працэнтаў».

На рэалізацыю планаў сацыяльнага развіцця, якія, дарэчы, складаюцца пасля дэталёвага папярэдняга вывучэння, прадпрыемствы выдаткоўваюць неабходныя сродкі.

Україна вёскі.

Фота К. ЯКУБОВІЧА.

ЗАЎСЁДЫ З ТАБОЙ, РАДЗІМА

У Савецкім Саюзе знаходзіліся члены Федэрацыі рускіх канадцаў — муж і жонка Нэлі і Іван Кароль. За трыццаць дзён нашы госці пазнаёміліся з выдатнымі мясцінамі краіны, адпачывалі ў горадзе-курорце Сочы.

У Мінску муж і жонка Кароль былі прыняты ў Беларускае таварыства па культурных сувязях з сусайчынікамі за рубяжом. Яны ахвотна адказалі на зададзеныя ім пытанні.

— Як вас сустрэла родная краіна? Вашы ўражання аб сталіцы нашай Радзімы — Маскве?

— Першая маскоўская раница вітала нас яркім сонцам, — гаворыць Нэлі Георгіеўна. — Успамінаю першыя крокі па Маскве. Манежная плошча з велізарным патокам аўтамашын... Сівыя сцены Маскоўскага Крамля... Аляксандраўскі сад... Пабываўшы ў Маўзалеі

Ул. І. Леніна, мы прайшлі ля Крамлёўскай сцяны, дзе пахаваны лепшыя сыны Радзімы, якія аддалі сваё жыццё за шчасліваю будучыню наступных пакаленняў. І раптам раздаўся знаёмы бой Крамлёўскіх курантаў.

Я нарадзілася ў Канадзе і бой Крамлёўскіх курантаў пачула, калі была яшчэ зусім юнай. Памятаю, прыёмнік быў настроены на Маскву. Мама сказала тады: «Там

наша Радзіма — Расія. Б'е гадзіннік Крамля...» З таго часу я з затоемым дыханнем слухаю гэты бой... Я многа чытала пра Маскву, бачыла яе ў кінафільмах. Але ўсё ж у гэтым горадзе трэба абавязкова пабываць.

Агледзеўшы гасцініцу «Расія», плошчы Рэвалюцыі, Свядлова, Дзяржынскага, велічныя помнікі, мы накіраваліся да Маскоўскага дзяржаўнага ўніверсітэта на Ленінскіх гарах.

Да набярэжнай Масквы-ракі пад'ехалі некалькі аўтамашын. З адной выйшла маладая пара ў раскошным вясельным убранні. Хутка маладыя паехалі, а я засталася стаяць, перапоўненая нахлынуўшымі ўспамінамі. Інакш выглядала наша вяселле з Іванам Амвросьевічам...

— У 1914-м, калі мне было 16 год, — расказвае далей Іван Кароль, — я праехаў з бацькам у Канаду. Працаваў па кантрактах і проста па найму на будаўніцтве чыгункі. Работа была цяжкая, стамляючая, мала аплачвалася, але другога выйсця не было. Жылі ў бараках, галадалі, трэба было вывучаць мову, набываць спецыяльнасць. Такім чынам, даводзілася ўдзень працаваць, а вечарам вучыцца.

АДЗІН 3 НАЙПРЫГАЖЭЙШЫХ

Летась у Савецкім Саюзе пабывала група балгарскіх журналістаў. У пачатку студзеня гэтага года газета «Работніцка дзела» пад агульным загаловам «СССР — краіна турызму» пачала друкаваць матэрыялы балгарскага журналіста Калье НЕДКАВА. Акрамя сталіцы

нашай Радзімы Масквы, ён пабываў у Мінску, Харкаве і Запарожжы.

Уражання балгарскага журналіста вызначаюцца асаблівай цеплынёй пры апісанні жыцця Мінска і нашай рэспублікі. Ніжэй друкуем нататкі балгарскага журналіста.

Я прачытаў у адным з ілюстраваных выданняў наступнае: «Мінск, на маю думку, з'яўляецца адным з найпрыгажэйшых гарадоў не толькі Савецкага Саюза, але і ўсяго свету». Гэта былі словы японскай журналісткі Кейко Сімідзу. Другі аўтар параўноўвае горад з птушкай Фенікс. Ці маюць яны рацыю ў сваіх адценнях? Гэта пытанне хвалявала мяне, калі я ляцеў у Мінск.

Дванаццаціпаварховы атэль «Інтурыст», які ўзвышаецца ў цэнтры горада, прыняў нас гасцінна. Мы зрабілі дзве экскурсіі па Мінску — першую днём, другую — у адзін з вечараў, якія правялі тут. Акрамя гэтага, яшчэ некалькі разоў перасякалі горад уздоўж і ўперак. Было такое пачуццё, нібы мы ўвесь час падарожнічаем па новым, велізарным жылым комплексе, дзе цалкам змэгла праявіць сябе сучасная архітэктура. Мне нічога не заставала, як згадзіцца з думкай Кейко Сімідзу.

Шмат правільнага ёсць і ў параўнанні з птушкай Фенікс. Усё, што мы бачылі, было пэўна дадана за эпохныя чвэрць

стагоддзя. У час другой сусветнай вайны нямецкія фашысты ператварылі Мінск у руіны, на месцы якіх сёння вырастаюць сацыялістычны горад — з вялікімі сонечнымі дамамі, з шырокімі бульварамі і плошчамі, з прасторнымі паркамі і скверамі. Пасля Вялікай Айчыннай вайны Мінск налічваў 110 тысяч жыхароў, а сёння ў ім — мільён.

Беларусь вядома сваімі празрыстымі азёрамі, паўнаводнымі рэкамі і непраходнымі лясамі. Але яна і высокаіндустрыяльная рэспубліка. У ёй цяпер выпускаецца кожны пяты савецкі трактар і пятнаццаты грузавы аўтамабіль, кожны восьмы металарэзны станок. А Мінск з'яўляецца найбуйнейшым прамысловым і культурным цэнтрам рэспублікі.

Помнікаў 900-гадовай гісторыі горада не захавалася. Але ў ім ёсць шмат мясцін і музэяў, якія расказваюць пра багатае гістарычнае мінулае.

Глыбокія пачуцці, напрыклад, выклікае музей Вялікай Айчыннай вайны. Яго арганізатары стварылі ўнушальную карціну найцяжэйшага перыяду

барачыбы савецкага народа за свабоду сваёй сацыялістычнай Радзімы. Кожны чацвёрты беларус загінуў у гэтай цяжкай барацьбе. За свабоду Беларусі змагаліся людзі і іншых краін і народаў. Сярод фатаграфій загінуўшых герояў ёсць і партрэт балгаркі Ліліі Кростаянавай, карэспандэнта газеты «Комсомольская правда». Будучы партызанкай у злучэнні А. Фёдарова, яна загінула ў 1943 годзе ў Гомельскай вобласці.

З Мінска нам была арганізавана паездка ў Хатынь — адну з 136 беларускіх вёсак, цалкам знішчаных фашыстамі. Цяпер тут створан велічны мемарыяльны комплекс у памяць аб ахвярах фашысцкай акупацыі.

Мёртвае цішыня пануе на гэтым свяшчэнным месцы. І ў цішыні чуваць, нібы з-пад зямлі, бом звана. Яго падхоплівае другі, трэці, чацвёрты. А потым зноў наступае трывожная цішыня. Адчуваю сябе бяссільным перадаць тое, што ўбачыў і адчуў у гэты момант, тое, што хвалюе мяне і сёння.

«Гэта ніколі не будзе забыта!» — так заканчваецца надпіс на помніку ў Хатыні.

ПРАЗ ТРЫЦЦАЦЬ ГОД...

У АДЗІН з вераснёўскіх дзён мінулага года ў кватэры гамлячанкі Еўдакіі Слуцкай раздаўся звяноч.

— У вас была калі-небудзь дачка? — спыталі дзве жанчыны ў гаспадыні.

— Была, ды прапала на чужыне. У сорак першым годзе яе пагналі ў Германію, там і загінула, — з хваляваннем прамовіла Еўдакія Трафімаўна.

Адна з жанчын выняла з канверта фатаграфію.

— Дачушка... Дзе яна? — ледзь прамовіла Еўдакія Трафімаўна.

— Жывая ваша Ніна. Вось пісьмо ад яе, — павадамілі сакратар Гомельскага гарвыканкома Галіна Лебедзева і загадчыца агульнага аддзела Ніна Лясецкая.

Вайна раскідала сям'ю Слуцкіх. Пайшлі ў армію сыны Уладзімір і Васіль, а ў верасні 1941 года акупанты пагналі ў фашысцкае рабства дачку Ніну.

«Нас прывезлі ў Берлін, — пісала Ніна Фёдарэўна. — Выгналі з вагонаў, змясцілі за калючы дрот. Потым я трапіла ў прыслугі. І пачалося — лаянка, пабоі».

Толькі праз чатыры цяжкія гады ўдалося атрымаць спецыяльнасць электратэхніка і ўладнавацца на работу на акумулятарна-батарэйны завод у горадзе Вініпегу, дзе я і працаваў больш 50 год. Цяпер атрымліваю пенсію.

— Іван Амвросевіч, што вы можаце расказаць аб дзейнасці Фёдэрацыі рускіх канадцаў?

— Сярод эмігрантаў, якія прыбылі з Расіі, было нямяла людзей, што імкнуліся стварыць у гарадах Канады зямляцкія групы, бібліятэкі, патрыястычныя клубы і арганізацыі.

Галоўнай арганізацыяй суайчыннікаў у Вініпегу ў дваццатыя гады з'явіўся Рускі рабочы клуб імя М. Горкага. Ён аб'яднаў рускую, беларускую і некаторую частку украінскай эміграцыі. Члены клуба ў 1918 годзе пачалі выдаваць сваю газету «Рабочий народ».

У трыццатыя гады руска-беларуская калонія ў Канадзе рэзка павялічылася залік эмігрантаў з заходніх абласцей Беларусі і Украіны, якія знаходзіліся тады пад уладай буржуазнай Польшчы. Гэтыя людзі адрозніваліся ад іншых слаёў эмігрантаў — многія з іх былі

У канцы 1942 года шаснаццацігадовая Ніна ўцякла ад гаспадыні, але нядоўга была на волі. Яе злавілі, жорстка збілі і кінулі ў канцлагер. З многіх краін Еўропы сганалі фашысты сюды маладых людзей. Тут Ніна пазнаёмілася з 19-гадовым галандцам Максам Дзюёе. Паслябравалі, пакахалі аднаго, а ў 1945 годзе пажаніліся.

Як толькі скончылася вайна, Ніна Фёдарэўна пачала шукаць сваіх родных.

Галандскі гарадок Неэдэ — невялікі, і ўсе людзі тут ведаюць адзін аднаго. Сусед Ніны Фёдарэўны — Ары Гасінг у ліпені 1971 года збіраўся на міжнародныя спаборніцтвы па веласіпеднаму спорту ў Маскву. Аб гэтым даведаўся Мак і прапанаваў жонцы напісаць пісьмо на

ўдзельнікам Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі. Апынуўшыся ў Канадзе, яны зразумелі, што толькі моцная, згуртаваная арганізацыя рабочых можа абараніць іх правы.

У лістападзе 1930 года ў Таронта праходзіў з'езд Рускага рабочага клуба імя М. Горкага. З'езд заклікаў стварыць ва ўсіх буйных гарадах рускія рабочыя клубы. Было выбрана Цэнтральнае праўленне клубаў. 8 красавіка 1931 года выйшаў першы нумар «Канадскаго гудка», органа рускіх рабочых Канады. На першай паласе першага нумара былі апублікаваны матэрыялы, якія расказвалі аб мэтах і задачах Цэнтральнага праўлення клубаў, прапрацаваныя і прынятыя з'ездам.

Рускія рабочыя арганізацыі Канады няспынна мацавалі дзелавыя і культурныя кантакты са сваёй Айчынай.

З горыччу і нянавісцю да фашыстаў суайчыннікі ў Канадзе ўспрынялі вестку аб нападзе гітлераўскай Германіі на Савецкі Саюз. 22 чэрвеня 1941 года ў Манрэалі была склікана нарада членаў ФРК і прынята рашэнне аб правядзенні масавых мітынгаў рускіх канадцаў у гарадах Канады з заклікам аказання дапа-

імя старшыні Гомельскага гарвыканкома і папрасіць Ары апусціць пісьмо ў паштовую скрынку ў Маскве.

— А ў пачатку верасня ў наш дом прыйшла доўгачаканая радасць — пісьмо з Гомеля. — расказвае Мак Дзюёе. — Жонка звярнулася ў савецкае пасольства. Клапатліва, з увагай і сардэчнасцю аднеслася тут да нас, зрабілі ўсё, каб паскорыць нашу сустрэчу.

Познім вечарам 23 студзеня Ніна Слуцкая пасля больш чым 30-гадовай разлуцы ўбачылася з маці, братам і іншымі родзічамі.

— Як я чакала гэтага імгнення, калі ступіла на зямлю роднага горада! Мае пачуцці цяжка перадаць словамі. Хто перажыў падобнае, зразумее мяне, — гаворыць яна.

За святочным сталом сабралася сям'я Е. Слуцкай. За радасцю доўгачаканай сустрэчы, за тое, каб над галовамі ўсіх людзей зямлі было заўжды мірнае блакітнае неба, за шчасце і дружбу прагучаў у доме Еўдакіі Трафімаўны першы тост.

Р. ПІНСКІ.

могі Радзіме ў барацьбе з фашызмам. А ў жніўні 1941 года ўсюды з дазволу ўлад былі створаны камітэты дапамогі Савецкай Радзіме. У касу паступіла першая тысяча долараў з Вініпэга. А к канцу 1941 года было сабрана і накіравана ў Савецкі Саюз звыш 30 тысяч долараў. Дапамога землякоў савецкім людзям працягвалася аж да разгрому гітлераўскай Германіі.

У лістападзе 1941 года замест «Канадскаго гудка» пачаў выходзіць «Вестник», які згуртаваў вакол сябе ўсю прагрэсіўную частку эміграцыі. Гэта газета да сённяшняга дня выказвае інтарэсы прагрэсіўнай рускай грамадскасці ў Канадзе.

— Якія вашы ўражання ад наведання іншых савецкіх гарадоў?

— Самыя яркія, захопляючыя.

Кожны савецкі горад пасвойму значнальны. Наведаўшы, напрыклад, горад-герой Ленінград, мы быццам акупіліся ў далёкую ды і не ў аусім далёкую гісторыю. Там жа кожны камень — сама гісторыя. Легендарны крэйсер «Аўрора», які абвясціў свету пачатак новай эры; Смольны, дзе і да гэтага часу ўсё дыхае імем вялікага

Мінск. Дом мастацтваў.

◆ ПИШУТ ЗЕМЛЯКИ ◆

ГОРЖУСЬ СВОИМИ СООТЕЧЕСТВЕННИКАМИ

Большое спасибо за книгу «Где растут бессмертники». Я прочтала ее с большим интересом и волнением. То, что искали юные следопыты, напомнило мне мое детство и юность. Как изменилось все за прошедшие 55 лет! Помню, сколько было разговоров и любопытства, когда наш сосед Врублевский купил будильник. Он смастерил для часов деревянный шкафчик со стеклянной дверцей и повесил его на стене. Да, часы в то время были редкостью, большинство крестьян время определяли по солнцу.

Много воды утекло с тех пор, как я оставила мои родные края. Белоруссия стала высокоразвитой индустриальной страной. Успехи Родины вызывают у меня большую радость, я горжусь своими земляками, их достижениями.

Во время Олимпийских игр в Саппоро я буквально не отходила от телевизора. Когда на высшие ступени пьедестала почета поднимались советские спортсмены, сердце мое лихорадило.

США.

Вера КЛЯЦКО.

Леніна; Петрадварэц, Эрмітаж, Пискароўскія могілкі, вядомыя архітэктурныя ансамблі неаўторнага горада — усё гэта не забудзецца да канца нашых дзён.

Кіеў і кіяўляне запамніліся сваёй гасціннасцю. Ну, аб Сочы і гаварыць не трэба. Нездарма ж мы тут бачылі людзей з самых розных кантынентаў. Яны едуць сюды за здароўем і, зразумела, атрымліваюць тут выдатны адпачынак і лячэнне. Ахова здароўя ў Савецкім Саюзе пастаўлена так добра, як ні ў адной іншай краіне.

І, нарэшце, Мінск. Беларусь не толькі наша Радзіма, гэта Радзіма многіх нашых канадскіх сяброў. І таму сустрэчы з ёй мы асабліва чакалі.

Магчымасці пазнаёміцца з горадам, з яго выдатнымі мясцінамі і людзьмі былі неабмежаваныя. Мы пабывалі ў музеях, тэатрах, бачылі жыццё беларусаў. Я прыязджаў у Мінск 11 год назад, гаворыць Іван Амвросевіч, і павінен сказаць, што змены адбыліся велізарныя. Выраслі за гэты час цэлыя раёны. Пабудавана прыгожая гасцініца «Юбілейная», а побач з ёю выдатны Палац спорту. Словам, горад прыгожы.

Жывучы ў Канадзе, мы многа чулі і чыталі аб зверствах акупантаў на занятай імі тэрыторыі Савецкага Саюза. Але тое, што мы пачулі ад выдавоўцаў, убачылі ў Музеі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, — неверагодна!

Мы наведалі Трасцянец, Маскоўшчыну, бачылі магільні, дзе пахаваны дзесяткі тысяч савецкіх патрыётаў, якія загінулі за свабоду і незалежнасць Радзімы, свайго народа. Мы пабывалі ў Хатыні, дзе чулі сумны хатынскі зван...

Галоўны клопат чалавечтва, усіх прагрэсіўных людзей свету — не дапусціць новай страшнай трагедыі.

З пачуццём вялікай удзячнасці вязем мы з сабой цэлы сэрцаў савецкіх людзей. І зноў паўтараем словы: мы заўсёды з табою, Радзіма.

Пётр ФРАЛОУ, адказны сакратар Беларускага таварыства па культурных сувязях з суайчыннікамі за рубяжом.

Голас Радзімы

№ 11 (1222)

ВЕЧАРЭЛА. Ля прыгрэбіцы Маня харашыла буракі, а ён зайшоў з вуліцы ў двор. Падвыпіўшы. Дзе ён выпіў? З кім? А тэ, ці ж гэта галоўнае! Важна тое, што ён у той раз пакрыўдзіў Маню. Так пакрыўдзіў, што душа ў кулак сціскаецца. Ад сораму перад самім сабой.

Ён зайшоў няцвёрдай хадюю і адрозу ўбачыў жонку. І накіраваўся да яе. Захацеў абняць. Яна адхіліла яго руку, адхіліла самога, калі ён нагнуўся над ёй. «Ідзі, Тамашка, у хату. Ідзі паспі, п'яны ты сягоння». Хто, ён п'яны? Не можа быць ніхто не ведае, колькі яшчэ ён можа выпіць ды па адной маснічыне прайсці не пахіснуўшыся. І ніхто не скажа, што ў роце ў яго была хоць якая кропля.

Маня ўстала. Атрапала ад бацвіння падол спадніцы, выцёрла аб чыстае рукі. Падставіла плячо пад яго: «Хадзем бо, Тамашка, у хату, людзі будуць смяяцца, калі ўбачаць», — і павяла да парога. От тут яго і ўзяла. Ці бачна было, каб яго, мужчыну, бабы пад рукі вадзілі. Тады яму не да галавы было, што дурань ніколі не прызнаецца, што ён — дурань, а п'яны — п'яным. А ён быў такім, быў!

На вушаку ў сенцах вісела тугая вязанка кляновага ліста. Маня назбірала яго на зіму. Пячы хлеб. Павесіла прасохнуць. А мо не хапіла часу прыбраць на вышкі.

Тамаш узышоў на першую прыступку парога і захістаўся, хоць яго і падтрымлівала Маня. Новы крок — і захістаўся яшчэ больш. Згубіў раўнавагу. Узмахнуў рукамі і, шукаючы апоры, шкрабануў па сцяне, па вушаку. Зачапіў вязанку. Нітка парвалася. Пад ногі шуганула чырвонае кляновае зслата. «А божухна, — уздыхнула Маня. — Ды ідзі ўжо ты, ідзі. Ды не грукай гэтак — дзіця пабудзіш».

У пацвярджэнне Маніных слоў у хаце закукаў сын. Маня пакінула яго, Тамаша, і пабегла ў хату. З калыскі выхапіла малага. Пачала гушкаць на руках, ходзячы па хаце. Тамаш з сянец шкробся сам. «Ага, дык, значыць, мужык ужо табе не патрэбен, калі дзіця ёсць». «Ды кладзіся спаць, кладзіся. Не ўспамінай хлапецчыны», — срдзіта адказала Маня. Яна ўсё хадзіла па хаце, падгушвала Васільку і, як здолела яму тады, ніякай увагі на Тамаша не звяртала. «Ты ты заблылася ўжо, хто цябе, ніксю нягожую, падабраў? Ты вучыць мяне будзеш, рабая...»

Сказаў і асекся, хоць п'яны быў. Што ён сказаў? Што сказаў? Ці даўно збіраўся нікому не дараваць за такое слова, а тут — сам! Ён крутануў галавой, варухнуў плячыма, бы хацеў атрапацца ад нейкай гразі, якая бы наліпала на яго. У пінжаку, у чым быў, паваліўся на пасцель.

Маня яму не сказала ні слова — паваліўся, дык спі. Назаўтра прачнуўшы — разуты, распрануты. А ў галаве муць. І на душы пагана ад учарашняй ягонаў выхадкі. Што скажа на гэта Маня? А яна не азвалася, быццам і не было нічога. Маўчала і на паслязўтра. Да сённяшняга дня не ўспомніла, хоць ён чакаў гаворкі. Асабліва на першым часе. Сам жа ён пачынаць не хацеў, не асмелваўся. Бо скажа і быццам напамінец, што і ён, не толькі чужы хто, можа вымавіць тыя словы. Маўчыць і маўчыць. Быццам і не было той яго дурацкі зусім. Маня, пэўна, даравала яму. Моўчкі. Як і ўсё, што ўмее яна рабіць. А Тамаша мучыць сумленне да сённяшняга дня. Ён вінаваты. Пяць яго смага неадданга доўгу. І ніякай вадой, ні даравальным словам не ўтоліць яе. Нездарма кажуць: слова не верабей...

...Устына сядзіць усё гэтак жа бокам. Размаўляе з Маняй. На дварэ, чутно, Васілька клепае касу. Яму Маня знайшла недзе акосак, каб хапіла сілы пацягнуць яго на Васількавы дванаціцца гадоў. Як ён там паклепае, як накосіць, — хіба не ведае Тамаш? Гора адно. І не падсобіш нічым. Без ног ды з адной рукой — што з яго за памагаты?! Спрабаваў, праўда. Выпоўзваў на двор пад паветку, дзе стаіць калодка з убтай у яе бабкай, ушчамляў акосак у расчэпленыя косці правай рукі, а ў левую браў малаток. Нязручна лезаў па касе біць. Во наладзіцца трохі, зможа асіліць і гэту работу. Вечарам, калі вернецца Васілька дамоў, ён па-спраўд-наму адклепае і наставіць яму касу. А пакуль хай ідзе з тым, што сам зробіць. Маня з Таццянкай, з іх шасцігадовай дачушкай, будуць палоць проса. А Васіль дзе-небудзь каля іх можа і падаб'е якую лядку сена карове. На ўсю гаспадарку ў іх зсталася адна карова. Пра яе асноўны і клопат. Бо без каровы ў гаспадарцы як без рук. Маня вельмі баіцца, каб не наскочылі немцы ды не забралі апошняю іх карміцельку. Але, мабыць, ужо не наскочаць. У Вежанцы гарнізона няма, а карнікі наўрад ці сунуцца. Ім цяпер не да партызан, калі на франтах зноў загрымела. Да загрымела так, што адсюль чуваць. Заходзілі ўчора Міша Кулеш з Кастусём Мігульчыкам. Гаварылі, усёй брыгадай падаюцца насустрач

фронту, на ўз'яднанне з Арміяй. Быў бы ён не пакалечаны, ранейшы — ад хлопцаў бы не адстаў. Пайшоў бы!

— Як там мама? — пытае ва Устыны Тамаш.

Ён перапыняе свае думкі, падае голас, каб падтрымаць гаворку, дзедзядца: што з маці. Мінула восенню, неўзабаве як параніла яго, маці моцна занядушала. Хвароба зацягнулася. Няма ад яе папраўкі і цяпер.

— Ды ўжо ж, — неяк няпэўна адказвае Устына. — Даў ты ёй, браце, здароўя. Можна і паліпела б якіх гадоў з дзесяць, а так...

Яна распачна махае рукой і дадае: — І бацька падупаў нешта.

Тамаш ведае, што ў хворобе маці Устына вініць яго, яго калецтва. У нечым з Устынай можна пагадзіцца. Канечне, у якой маці не забаліць, даведаўшыся, што сын астаўся без ног і амаль без рук. Але крыўдна, што Устына бачыць толькі адно гэта. Так несправядліва. Ёй ніпачым бацькавы і мацерыны гады. Па яе меркаваннях, вінаваты ён і толькі ён адзін. Добра

ша адрозу за засланкай. Я далёка не ставіла — дастанеш. А малако ў шахаўцы, сам ведаеш, Ну, то мы пайшлі. Аставайся здаровенькі, бзечка...

Хата апусцела. Змоўклі галасы і ў двары. Тамаш застаўся адзін. Ад доўгага сядзення ў яго заняла спіна, і ён адкінуўся на падушкі. Знаворку, з агародчыка, куды выходзіла акно, пры якім стаяў Тамашоў ложка, цягнула прыемным халадком, пахам красак. Маня кожны год сеяла ў агародчыку краскі. Сонца стаяла з процілеглага ад вуліцы і ад агародчыка боку, яшчэ не высушыла расы, і прыемна пахлі краскі.

Тамаш зірнуў на вуліцу. Яна была пустой. Хата ценілася да сярэдзіны яе, а ўсё астатняе было заліта яркім святлом. Многа сонца. Калі зірнуць на вуліцу ці ў вокны, што выходзяць у двор, у вачах аж паколвала. І хмарукоў не відаць. Добрае надвор'е стаіць і лета пакуль добрае. Не дажджыць пад сенакос бесперастанку, як тыя гады. Пройдзе дождж, спорны, хвацкі, і перастане. Найчасцей па начас. Не часта, але і не рэдка. Якраз у пару,

Уладзімір ПАУЛАЎ

БАЦЕЧКА

АПАВЯДАННЕ

разважыўшы, то хіба лягчэй было б, калі б ён не выжыў. Не дай бог, кажуць, бацькам хаваць сваіх дзяцей. А ён, дарма што пакалечаны, а жывы.

Здагадалася, пра што казалася Устына, і махнула рукой і Маня. Яна адрозу ідзе на помач Тамашу.

— Не гавары так, Устына, не думай благога. Ачуняе мама. Тамаш тут ні пры чым. Колькі людзей зусім вунь пагінула, а мы ж — яна так і сказала: «а мы ж» — жывыя, дзякаваць богу. Бацечка наш скорна на пратэзны стане. Міша Кулеш абяцаў даставіць і — ура! — колькі работы яшчэ пераробіць за свой век.

— Ты, Маня, усё пра людзей гаворыш. Быццам тваё гора і меншае, і саладзейшае, чым у іншых.

Яна павярнула галаву і зірнула на Тамаша.

— Якое гора салодкае, Устына? Гора і ёсць гора, бо ад нечага горкага яно. Дык энсў-такі, не ў нас адных.

— Не ў нас, — паўтарае Маніны словы Устына. — Вішнякі нашы за учарашні дзень ды за сённяшняю раніцу амаль апусцелі. У каго ногі ды рукі ёсць — уцякаюць куды вочы глядзяць. Фронт, гавораць, рушыў уперад, і ў нас хутка будуць баі.

— Праўда, сястрыца, фронт рушыў. Тут і гаворак нічыхіх слухаць не трэба. Варта ночку на двор выйсці ды прыслухацца, — гаворыць Тамаш. — А дзе бяжыць, — ніхто не ведае і ведаць не будзе. Можна хіба самыя большыя камандзіры.

— Дзе якая дарога — войскі будуць праходзіць. А Вішнякі ж бліжэй да Вежанкі, да брукаванай дарогі. От я і прышла папытаць: а што, калі нам усім да вас перабрацца, пакуль мінецца ўсё?

— Папытаць прыйшла? — здзіўляецца Маня.

Яна штосьці хоча яшчэ сказаць, але не падбярэ патрэбных слоў. Уражаны і Тамаш. Ён падсобваецца на край ложка. Дакорліва ківае галавой:

— Папытаць надумалася! Не даўмелася знайсці дзе якую канячыну ды прыехаць адрозу.

Устына бы не чула ні Мані, ні брата. Яна працягвае сваё:

— У вас, мусіць, цішэй. Дарога старая ды і масты, здаецца, разбураны. А ў Вежанку, кажуць, прыезджалі ўжо немцы пераправу аглядаць.

— У нас і праўда гравійка нікудышня, — пацвярджае Маня. — І мастоў няма, хіба толькі той, што на вымоіне паўз балота. То ён стары, можа і падводзі гружоной не ўтрымае.

— Адным словам, вяртайся хутчэй дамоў ды прыезджайце да нас, — падводзіць рахунак гаворцы Тамаш.

Устала з услончыка Устына, зазірала ся ў поле Маня.

— Васіль! Танька! Вы гатовы?! — крычыць яна ў праём дзвярэй у сенцы. Яна зачыніла засланкай печ. Паправіла вілкі ў качарэжніку. Прынесла і паставіла ля ложка Тамашоў самакат. Сказала яму:

— Калі, бацечка, лыжкі зноў надумаеш вырэзваць, то паленца я падсушыла. Пад прыпечкам яно. Есці захочаш — ка-

калі трэба. Такое надвор'е не нагнусіць, не наробиць гною на сенажацьях.

Разважае сам-насам Тамаш і адчувае, што не пра гэта хацелася б думаць. Хоча нешта вырашыць неадкладнае, да нечага дакрануцца, а яно ўсё не даецца. Ніяк не намацаць той думкі, якая так і проціцца, а не злавіць якую. Аднаго разу, было, бачыў ён сон. У партызанах, у атрадзе. Быццам вяртаюцца яны з разведкі. Хлопцы адарваліся ўперад, а ён іх ніяк дагнаць не можа. Трапіла нешта ў бот, ісці шкодзіць, муляе. Прысеў Тамаш, пераабуўся, а ў боце ўсё адно нешта муляе. І што — хоць забіся, не знайсці. Іншым разам і цяпер здаецца яму, нешта муляе ў тым боце. І пальцы ног, здаецца, гараць. Быццам падла доўгай хады ў мокрым абутку.

Зноў нейкая мякіна ў галаве. Ніводнай суцэльнай думкі. Бы абрыўкі нітак, збітых, згонтаных у камяк.

Ён праводзіць рукой па вачах, па твары. Хоча абэрсцаць іх усе разам. Адкара-скацца ад усіх разам, падумець пра штосьці галоўнае, што муляецца ўсё, муляецца, а праясніцца не даецца. Успамінаюцца раптам маці і бацька. Яны чакаюць ад яго, Тамаша, з Экзальнога Устыну. Чакаюць і трывожацца. Пачынаюць, мабыць, збірацца ў дарогу, калі яшчэ не сабраліся. Як гэта надумала Устына спярша прыйсці папытаць у яго і Мані дазволу. Яны ж не чужыя! Быццам ім без дазволу адмовілі б. Толькі часу змарнавала Устына! Дарога назад у Вішнякі ды адтуль назад — свет няблізкі. У позні абед хаць б справіліся.

Гэта лепш, што ўсе яны будуць разам. Устына ўсё ж малайчына, што так надумала. Пакуль прыйдуць нашы, тут зацішней.

Зацішней, зацішней... Нешта пярэчыць, не пагаджаецца з гэтым довадам. Ён ведае, што не заўсёды выбіраецца біты шлях на вайне. Нават наадварот — глухая сцэжка, калдобістая дарога, каб прайсці ды праехаць па іх незаўважна. Каб з'явіцца з таго боку, адкуль цябе менш чакаюць. Ці ж не зможа так здарыцца і з Закальным? Ніхто не гарантуе, што вораг сюды не пасуецца. І масток на вымоіне цэлы. Якраз, глядзі, па іх гравійцы і папруць немцы. Хворая маці з бацькам будуць у іх. Дзеці, Маня, Устына. А што, калі спяць? І хату і іх, жылых. Усіх падчыстую. Дзе ад гэтай немачы шукаць ратунку?

Тамаш зноў праводзіць рукой па вачах, па твары. Як жа адвясці навалу, папярэдзіць бяду? — думае Тамаш. Толькі сілай! А што, калі...

Ён адчувае, як узмакрэў лоб. Кашуля прыліпае да грудзей і спіны. І ў хаце робіцца душна. Не, чакай! Трэба падумаць, узважыць. Наскокам такія справы не робяцца. І ўсё ж, мабыць, трэба так і зрабіць!

Ён спаўзае з ложка на самакат. Едзе да дзвярэй. Вяртаецца. Бы пра нешта забыўся ды раптам успомніў. Абводзіць хату позіркам. Расчыняе акно ў гародчык, сухое паленца пад прыпечкам...

Тамаш перавальваецца цераз парог, зачыняе за сабой дзверы. Гэтак жа сама

выязджае на двор, коціць да хлява, дзе пад пацярухай закопана яго колішняя знаходка. Як ён забыўся аддаць яе хлопцам? І сам пасля часцяком дамоў забягаў. І ўсё забываўся. Цяпер толькі успомніў. І запал каля яе закапаны. Загорнуты ў прамасленую анучку. Добра што успомніў!

З абодвух канцоў мост быў невысокі. От як стаць чалавеку на сваіх нагах, каб галавой дастаць бзлек. Пад мостам было свяжэй, чым на санцапёку. І цямней. Тамаш пасядзеў у канаве, даючы абвыкнуща вачам, адпачываючы ад нялёгкай дарогі сюды.

Трава нідзе яшчэ не паспела выгараць на сонцы, а тут, у вільготнай ад блізкага балота канаве, буяла яна асабліва. Паабкошваць бы, — подумалася Тамашу, — скажаць бы Мані ці Васілю. Бо яны і не ведаюць, дзе які лапак знайсці. Падумалася так, і зноў, як жывое, усё пайшло перад вачыма: жонка яго, дзеці, хворая маці ў Вішняках, Устына і ён сам. Тут, ля моста. Малады, здаровы і... ні на што няварты. Так, няварты, — думалася яму, — няварты, калі да моста, пакуль даехаў, сем патоў вылілася. Калі трэба сядзець, адпачываць, каб зрабіць наступны крок.

Да гэтага наступнага кроку свайго ён і ехаў сюды. А прыехаўшы, — збаяўся. Калі пасядзець даўжэй, калі адпачыць яшчэ колькі часу, то — ведаў Тамаш — ён і зусім можа не зрабіць яго. Гэта і страшыла больш за ўсё. Ён паспрабаваў уявіць, як ён будзе вяртацца назад. Як па дарозе сустрэнуцца яму людзі, а мо і — крыў божа! — Маня з дзецьмі. Маня ўбачыць па вачах, што ён надумаў. Войкне, кінецца пасабляць ямчэй сесці на самакат, каб адвезці дамоў. Скажа: «Што ты надумаў, бацечка, га? Што надумаў!» Таццянка ўнурыцца. Будзе хавацца за Маню, трымаючы яе за спадніцу. Яна ніяк не можа глядзець на яго без страху, не можа прывыкнуць, што ён такі.

А Васіль?! Васіль бразумее ўсё. Яму стане нікавата за бацьку, за яго, Тамаша. От, задумаў быў зрабіць вялікую справу, а не здолеў, не захацеў.

Да гравійкі з абодвух бакоў падступала балота. Доўгае, таністае. І нідзе ніякага з'езду з дарогі. У тым месцы, дзе мост, было нібы вышэй, і пад мостам вясной і летам у дажджы цякла прамоіна. З бліжняга ад вёскі канца моста пад ім, абгляджаны вадой і пяском, ляжаў рыжы пляскеты камень. Тамаш прыкінуў і зразумее, што ўспасобіць як-небудзь падняць яго не адолее. Ён выняў з-за пазухі шырокую, як патэлья, але куды таўсцейшую процітанкавую міну, нагрэтую за дарогу сваім целам, і паклаў побач з каменем. Сам папоўз абследаваць пад мастком: можа знойдзе што лепшае.

Упіраючыся ў зямлю рукой, падцягваючы цела, ён перамяшчаўся спачатку паўз адну сцяну насыпу, затым — паўз другую. Дарэмна. Сярод высокай лебяды і крапівы валяліся адно пачарнелыя трэскі ды невглічкіе каменне.

Нічога вартага не знайшоў Тамаш і каля палая, і на тыльным баку насцілу, калі, задраўшы галаву ўгару, акінуў яго позіркам. На адной з палаяў, праўда, тырчэла ўбітая канцом скаба. Не так і высока — ён лёгка дацягнуўся да яе рукой. Паспрабаваў выдраць скабу, але кругляк палі ссохся, як костка, іржавае жалеа моцна сядзела ў ім. Тады Тамаш папоўз назад да каменя.

Трэба было не марудзіць, рабіць тое, што надумаў. Як мага хутчэй! Ён адчуваў, што ў сярэдзіне ў яго нешта ўжо казытала, здрадліва адпыхвала ад каменя.

А зямля гула. Нават масток быццам трымцеў. Угары, невысока над дарогай, прайшлі самалёты. Свае ці нямецкія — ён не бачыў. Якая розніца, чые яны?! Але ж самалёты праляцелі над гравійкай. Значыць, нешта робіцца на дарозе. Не спіць яна. Коціцца па ёй войска. Чужое, аславаннае, як паранены звер.

Гула зямля. А тут, пад мостам, было ціха. Так ціха, што слых лавіў шархаценне пясчынак зверху, з насцілу, і са сцяны насыпу. Спяваў жаўранак над жытам. Буялі лебяды і крапіва. І ні ветрыку, ні жывога подыху. Быццам перад дажджом. Можна і збярэцца дождж надвечоркам!

Даланей — як Маня, падаючы Устыне ўслон, — Тамаш змахнуў пясок і пыл з каменя. Каб было чыста.

Камень быў роўны і гладкі, хоць сыр ім наварочвай. Тамаш застаўся задаволены, што пашанцавала яму натрапіць з самага краю моста на яго і шукаць болей нічога не трэба.

Ён паклаў сабе на ногі астылюю ўжо міну, заціснуў яе і ўставіў запал. Пераварнуў ударнікам уніз, узяў над галавой, пасобіўшы абрубкам правай рукі, зацяў дыханне і што было ў яго моцы кінуў усю яе, навальваючыся ўслед за мінай, за сваімі рукамі ўсім целам на гладкі камень.

На адно імгненне пачуўся яму Манін крык. А можа то быў крык мацеры ці Васіля ці проста спеў жаўранка? Бо гэта было толькі на адно імгненне.

«Брэсцкая сняжынка» — так называлася тэатралізаванае прадстаўленне, якое адбылося ў Брэсцкім гарадскім парку культуры і адпачынку. НА ЗДЫМКУ: выступае танцавальны ансамбль электрамеханічнага завода «Брэстаўчанка».

Фота А. ВЯЛІКАСЕЛЬЦА.

НЕЎМІРУЧАЯ ВЯСНА

100 ГОД З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ В. БЯЛЫНІЦКАГА — БІРУЛІ

З акна Бялыніцкага мастацкага музея імя В. Бялыніцкага-Бірулі бачна скаваная лёдам Друць, на берагах якой нарадзіўся і пазнаў першыя фарбы вялікі мастак, што ўславіў на сваіх палотнах непаўторную і чароўную беларускую прыроду. Дарэчы, любімы былі нашаму земляку і Горкі Ленінскія, і пушкініскія мясціны, і Каўказ. І ўсё ж з кожнай карціны, эскіза Вітольда Каэтанавіча вее чымсьці нашым — бялыніцкім, беларускім.

Асабліва шырокую вядомасць прынеслі Бялыніцкаму-Бірулі тры карціны, у якіх ён апявае вобраз ранняй вясны. Вось карціна «Лёд прайшоў», рэпрадукцыя якой змешчана ў Вялікай Савецкай Энцыклапедыі. Дугой выгінаецца рака, якая толькі што вызвалілася ад зімовага покрыва. Цячэ свабодна, спакойна. Напісана гэта карціна ў 1930 годзе.

— Дык гэта ж наша Друць, што выкінула календа ля Асаўца! — кажуць людзі, якія прыехалі наведаць музей з радзімы мастака, з Цяхцінскага сельсавета.

Вітольд Каэтанавіч нарадзіўся 29 лютага 1872 года непадалёку ад Бялыніч. Бацька будучага мастака працаваў у памешчыка. Сям'і часта даводзілася пераязджаць з месца на месца. Таму яшчэ ў дзяцінстве хлопчык добра пазнаёміўся з прыродай Беларусі, пазнаў прыгажосць роднага краю.

У 1897 годзе Бялыніцкі-Бірулі скончыў Маскоўскае вучылішча жывапісу, скульп-

туры і архітэктуры. І з гэтага часу ўсё жыццё прысвяціў мастацтву. У сваёй творчасці ён выкарыстоўваў традыцыі рускага класічнага пейзажнага жывапісу Саўрава, Левітана, Паленава.

Вялікага майстэрства Бялыніцкі-Бірулі дасягнуў ужо ў маладыя гады, калі яго карціны пачалі экспанавана на расійскіх і замежных выстаўках. Многія з іх былі набыты П. Трацяковым для галерэі, а самому мастаку тады прысвоілі званне акадэміка жывапісу. Такія творы Бялыніцкага-Бірулі, як «У канцы зімы», «Вясна ідзе», сведчаць аб тым, што мастак беспамылкова адчуваў сваё прызнанне пейзажыста.

Пасля Вялікага Кастрычніка Бялыніцкі-Бірулі аддае свае творчыя сілы будаўніцтву новай культуры. Ён шмат раз'язджае па краіне. Пейзажы памятных мясцін займаюць вялікае месца ў яго творчасці. У 1924 годзе ён стварае шэраг паэтычных палотнаў, прысвечаных Горкам Ленінскім, затым піша серыю пейзажаў Яснай Палы, сядзібы Л. Талстога, працуе над відамі Кліна, дзе жыў П. Чайкоўскі.

Аднак мастак не абмяжоўваўся толькі пейзажам, ён пісаў палотны, прысвечаныя індустрыяльным матывам. У гады Вялікай Айчыннай вайны Вітольд Каэтанавіч стварыў карціны «Па слядах фашысцкіх варвараў» (1942), «Вясной павеяла» і іншыя.

У палотнах Бялыніцкага-Бірулі, прысвечаных Беларусі, матыву веснавага абнаўлен-

ня прыроды зліўся з новай тэмай — тэмай аднаўлення роднай зямлі, вызваленай ад фашысцкіх захопнікаў. Такія яго карціны «Беларусь. Зноў расквітнела вясна» (1947). На пагорках, дзе пралягла шырокая дарога, па абочынах якой яшчэ застаўся мёртвай варажэй тэхніка, аднаўляецца мірнае жыццё: зелянеюць яблыні, пачынаюцца палявыя работы. Гэты твор вызначаецца асаблівай пранікнёнасцю: у ім плычотная лірыка прасякнута вялікай філасофскай думкай.

Тонка напісаны пейзажы «Пачатак вясны», «Зялёны май», «Пачатак лета». Яны перадаюць зачараванне і своеасабліваць беларускай прыроды. У Дзяржаўным мастацкім музеі БССР сабраны 444 работы мастака. Бялыніцкаму мастацкаму музею належыць 26 палотнаў жывапіса.

Шматгадовы плённы творчы шлях Бялыніцкага-Бірулі быў высока ацэнены народам. Мастак быў двойчы ўзнагароджаны ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга, з'яўляўся правядзеным членам Акадэміі мастацтваў СССР.

У добры час, на парозе вясны, нарадзіўся Вітольд Каэтанавіч. Пройдзе не так ужо і многа дзён, і пад вокнамі музея распускацца дрэвы. Яны будуць шаласцець зялёнай лістотай, радаваць людзей, як нязменна радуе мастацтва выдатнага жывапіса.

Д. САРОКІНА,
А. ШЧАСНОВІЧ.

ДА 90-ГОДДЗЯ З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ Я. КУПАЛЫ І Я. КОЛАСА

ПЕРАКЛАДЗЕНА ЯКУБАМ КОЛАСАМ

Класік беларускай літаратуры Якуб Колас, які стварыў нямала шырока вядомых твораў, многае зрабіў і як перакладчык. Дзякуючы яго таленту на нацыянальнай мове загучалі бессмяротныя «Палтава» А. Пушкіна, «Дэман» М. Лермантава, творы А. Міцкевіча, паэмы Т. Шайчэнка «Неафіта», «Марыя», «Сляпы» і ін-

шыя. У перакладзе Коласа на беларуску загаварылі ўкраінцы П. Тычына і М. Рыльскі, вялікі пісьменнік Індый Рэвіндранат Тагор. Многа працыйкаў выдатны беларускі паэт у выданне на нацыянальнай мове твораў Ул. І. Леніна.

Да апошняга часу дзейнасць Коласа — перакладчыка заставалася неадаследаванай. І вось гэта белая пляма ў беларускім літаратуразнаўстве стала знікаць. Аб гэтым сведчыць кніга Вячаслава Рагойшы «Перакладу Коласа», якая нядаўна выйшла ў выдавецтве БДУ. Яе аўтар, кандыдат філалагічных навук, разглядае сутнасць і прынцыпы перакладніцкай дзейнасці Якуба Коласа, аналізуе работу паэта на перакладу сваіх твораў на рускую мову.

МЫ — КУПАЛАЎЦЫ

Есць у Мінску школа. Нічым яна знешне не вылучаецца сярод соцень гарадскіх і сельскіх сваіх сяцёр. Вось толькі імя, якое яна носіць, асаблівае: дзевятнацятая мінская сярэдняя школа імя Янкі Купалы.

Імя гэта накладвае адбітак на школьнае жыццё. Напрыклад, прадмет літаратуры тут карыстаецца асаблівай павагай. Сталі традыцыйнымі вялікія штогадовыя літаратурныя вечары. А паміж імі — літаратурныя дыспуты, сустрэчы, на якія ў госці да школьнікаў прыходзяць беларускія пісьменнікі і паэты.

АБ КУЛЬТУРЫ РОДНАЙ МОВЫ

У Акадэміі навук БССР адбылася нарада па абмеркаванні нарэштых пытанняў павышэння культуры сучаснай беларускай пісьмовай і вуснай мовы. У рабоце нарады прынялі ўдзел прадстаўнікі Міністэрства вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыі, Міністэрства асветы, Саюза пісьменнікаў БССР, рэдакцыі рэспубліканскіх газет і часопісаў, Галоўнай рэдакцыі Беларускай Савецкай Энцыклапедыі, Інстытута мовазнаўства імя Якуба Коласа, Інстытута літаратуры імя Янкі Купалы, кафедраў беларускай мовы вышэйшых навучальных устаноў, Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па тэлебачанню і радыёвяшчанню, работнікі выдавецтваў і іншых устаноў і арганізацый, якія маюць непасрэднае дачыненне да беларускага друкаванага і вуснага слова.

Нараду ўступным словам адкрыў віцэ-прэзідэнт Акадэміі навук БССР, народны пісьменнік Беларусі К. Крапіва, які адзначыў, што за апошні час у нашым друку, у перадачах радыё, тэлебачання і нават у некаторых падручніках па мове наглядаюцца парушэнні граматычных, правапісных і арфаэпічных нормаў, прынятых ва ўстаноўленым парадку і замацаваных шматгадовай моўнай традыцыяй.

На нарадзе быў заслуханы даклад дырэктара Інстытута мовазнаўства імя Якуба Коласа члена-карэспандэнта АН БССР М. Судніка «Аб сучасным стане друкаванага і вуснага слова і задачах нармалізацыі беларускай літаратурнай мовы». Докладчык ахарактарызаваў больш як паўвекавы шлях развіцця беларускай мовы ва ўмовах сацыялістычнага грамадства і адзначыў, што за гэты час яна прайшла працэс станаўлення як вышэйшы ўнарманаваны тып агульнанароднай мовы, выпрацавала свае літаратурныя нормы, стварыла багатыя выяўленчыя сродкі, набыла неабходныя стыльвыя якасці, уласцівыя сучасным літаратурным мовам. Цяпер, калі ўсенародная пісьменнасць з'яўляецца выражэннем высокага агульнага ўзроўню культуры людзей, пытанні павышэння культуры вуснай і пісьмовай мовы маюць асабліва важнае значэнне. Не выпадкова адпаведныя навуковыя і кіруючыя ўстановы нашага грамадства працягваюць вялікую заклапочанасць аб захаванні грамадскіх, правапісных і арфаэпічных нормаў.

Докладчык падкрэсліў, што за паслякастрычніцкі час двойчы (у 1933 і 1957 гадах) упарадкавалася і ўдакладнялася арфаграфічная сістэма беларускай мовы і што зараз яна не мае патрэбы ў карэктным пераглядзе. А той разнабой, які наглядаецца сёння, сведчыць не аб недакладнасці існуючых правіл пісьма, а аб суб'ектыўным імкненні некаторых работнікаў друку і аўтараў уносіць змены ў правапіс, якія не вынікаюць з заканамернасцей развіцця мовы.

У нарадзе прынялі ўдзел загадчык аддзела навукі і навучальных устаноў ЦК КПБ А. Караткевіч, загадчык аддзела культуры ЦК КПБ С. Марцалеў, галоўны рэдактар БелСЭ народны паэт БССР акадэмік АН БССР П. Броўка, намеснік міністра вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыі БССР М. Красоўскі, намеснік міністра асветы БССР Г. Канцава і намеснік старшыні праўлення Саюза савецкіх пісьменнікаў І. Шамякін, мовазнаўцы, журналісты, педагогі.

Да 90-годдзя з дня нараджэння Янкі Купалы ў сталіцы Беларусі будзе ўстаноўлены помнік народнаму паэту. Над ім працуюць вядомыя беларускія майстры: лаўрэат прэміі Ленінскага камсамола скульптар А. АНІКЕЙЧЫК (злева), скульптары Л. ГУМІЛЕУСкі, А. ЗАСПІЦкі, лаўрэаты Ленінскай прэміі архітэктары Ю. ГРАДАЎ і Л. ЛЕВІН.

Фота І. ЗМІТРОВІЧА.

Старэйшы настаўнік Васіль Паўлавіч Шляхцін памятае неаднаразова выступленні ў школе Якуба Коласа, які шэфстваваў над літаратурным гуртком. Выступалі тут Максім Танк, Пятрусь Броўка, Аляксей Кулакоўскі.

Сваім чалавечкам у школе была і жонка Янкі Купалы — цётка Уладзя. Тут беражліва захоўваюць яе каштоўныя падарункі — кнігі і матэрыялы аб народным песняру.

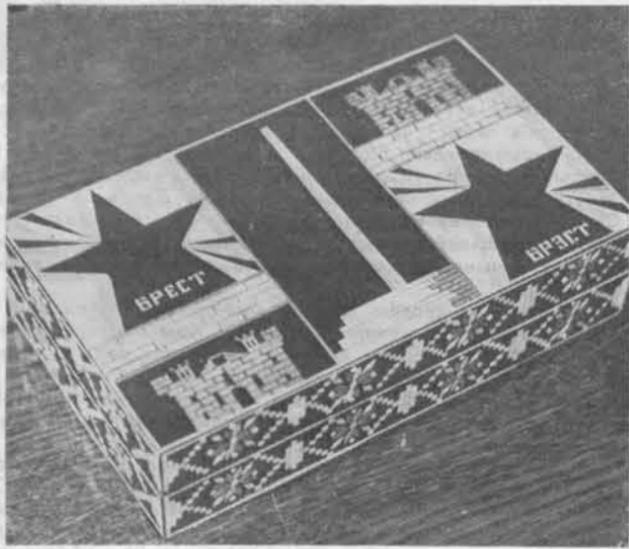
Набліжаецца знамянальная дата — дзевяностагоддзе з дня нараджэння Янкі Купалы. У школе збіраюцца адзначыць яе асабліва ўрачыста. Акрамя ўдзелу ў юбілейных мерапрыемствах, вучні будуць пісаць конкурсныя сачыненні, прысвечаныя Янку Купалу.

Дзеці — частыя госці літаратурнага музея Янкі Купалы. Тут яны атрымліваюць фатаграфіі, розныя матэрыялы аб паэту для школьнага музея.

Наладжана перапіска са школамі ў Вязьніцы, Ляўках, дзе даводзілася жыць паэту. Дзеці шукаюць людзей, асабіста знаёмых з Я. Купалам, а потым запісваюць іх успаміны. Яны збіраюць таксама розныя выданні твораў паэта.

Артысты Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага тэатра імя Я. Купалы з радасцю згадзіліся паставіць на школьнай сцэне трэці акт п'есы «Паўлінка». А вучні рыхтуюць інсцэніроўку паэмы «Курган», якая будзе паказана на класных вечарах.

Беларускі сувенір

Мастак Яўген ЛЮБЛЕУ удала выкарыстоўвае ў сваіх новых работах матывы беларускага арнаменту, народныя традыцыі разьбярства па дрэве, інкрустацыі саломкай. Фрагменты мемарыяльнага комплексу «Брэсцкая крэпасць-герой» паслужылі асновай афармлення шкатулкі. Цікава, з гумарам выкананы роспіс арыгінальных па форме подсвечнікаў. Зручныя і прыгожыя драўляныя «аўтаручкі». Выпускае гэтыя «падарункі на памяць» Брэсцкая фабрыка сувеніраў.
Фота Э. ТРЫГУБОВІЧА.

ПЕШШУ З ТАШКЕНТА

Ташмамат Рузібаеў, карэспандэнт узбекскай рэспубліканскай газеты «Савет Узбекістані», прыйшоў у Мінск. Ззаду 10 600 кіламетраў. У час сустрэчы з беларускімі журналістамі падарожнік дзяліўся ўражаннямі:

— Вялікі горад хочаш паглядзець—едзь у Маскву, прыгожы горад хочаш паглядзець—едзь у Ленінград, добрых людзей убачыць—ідзі ў Мінск.

У гэтых словах, вядома, ёсць часцінка гумару, аднак 48-гадовы «пілігрым» сапраўды прыйшоў у Мінск. Ззаду засталіся Андыжан і Фрунзе, Алма-Ата і Сяміпалацінск, Новасібірск і Омск, Уладзімір і Яраслаўль, Масква і Ленінград, Талін і Рыга, Вільнюс і Мінск. Ташмамат адбыў ужо ў Кіеў.

У дарогу Рузібаеў накіраваўся 7 лістапада 1969 года з плошчы «Кызыл Майдан», на якой разам з іншымі ташкентцамі прымаў удзел у святочнай дэманстрацыі.

— Свой паход я прысвячаю 50-годдзю ўтварэння СССР—гаворыць Ташмамат.— Я вырашыў пабываць ва ўсіх пятнаццаці саюзных рэспубліках. Ззаду—восем, наперадзе—сем. У маім рэчавым мяшкі (а важыць ён 30 кілаграмаў) ёсць жменька ташкентскай зямлі. Пасля земле-трасення мой горад дапамагалі адбудоваць усе рэспублікі, многае зрабілі і беларускія таварышы. Мне асабліва прыемна быць на беларускай зямлі. Некалі я ішоў тут у салдацкім шынілі з аўтаматам у руках.

Ташмамат Рузібаеў не проста падарожнічае. Ён рэгулярна перадае ў сваю газету дарожныя нататкі, у якіх расказвае аб цікавых людзях, аб свяшчэнных мясцінах і героях Радзімы.

М. ПАЦЕМКІН.

НА УЛОННІ ПРЫРОДЫ

На Гродзенскім хімкамбінаце імя Прытыцкага ўжо стала традыцыя летам калектыўна праводзіць выхадныя дні. Цікава арганізуецца адпачынак і змай. Раніцай да завода пад'язджаюць аўтобусы, і ўсе, хто жадае, едуць на базу адпачы-

ку, якая знаходзіцца ў лесе на маляўнічым беразе Нёмана. Да паслуг адпачываючых — лыжная база, пляцоўкі для зімовых гульняў. Аматары могуць заняцца падледнай лоўлі рыбы.

ПАЛЕССЕ ўяўляе сабой унікальную славянскую лінгвістычную вобласць, якая захавала многія рысы глыбокай старажытнасці ў мове, у назвах рэк, азёр, элементаў рэльефу і г. д. Назвы адзення, абутку, ежы, тэрміналогіі пчаларства, ганчарнай справы, ткацтва, рыбаловаўства, транспарту і будаўніцтва, назвы раслін і птушак, нарэшце, зем-

нашай эры, скончылася рубяжом IX—X стагоддзяў нашай эры, калі Палессе стала цалкам славянскім. У раёне на поўнач ад Прыпяці пачалі жыць не балты, а славянскае племя дрыгавічоў.

Палессе не раздзяляла балтаў і славян, а наадварот, аб'ядноўвала іх. Толькі частка тэрыторыі, занятай балтыйскімі плямёнамі на ўсход ад лініі

названых князёў), у шматлікіх тапанімах (яшчэ ў Лаўрэнцьеўскім летапісу было ўпамінанне аб вёсцы Ольжычы).

Прапанаваная гіпотэза лакалізацыі праславянскай радзімы ў Палессі — важнае дасягненне ў першую чаргу лінгвістычнай і археалагічнай навукі ў апошнія гады. Гэты важны вывад — вынік апрацоўкі матэрыялаў пяці апошніх лінгвістыч-

ПАЛЕССЕ — ПРАРАДЗІМА СЛАВЯН

ДА ТАКОГА ВЫВАДУ ПРЫЙШЛІ ВУЧОНЫЯ РАДУ СУМЕЖНЫХ СПЕЦЫЯЛЬНАСЦЕЙ У ВЫНІКУ ШМАТГАДОВЫХ ДАСЛЕДАВАННЯЎ

ляробчая і жывёлагадоўчая лексіка сведчаць аб старажытнасці матэрыяльнай культуры палешукоў.

Палессе заўсёды было густа заселена яшчэ з эпохі мезаліту, гэта значыць пасля апошняга заталення, выкліканага адступленнем ледніка. Да сярэднявекі Палессе рэзка дзялілася на дзве культурна-гістарычныя лініі, якія ідуць па рэках Ясельдзе, Прыпяці і Гарыні. Гэта ў сучасны момант дакладна ўстаноўленая археалагічная граніца супадае з граніцай рассялення балтаў і славян у старажытнасці. Яна пацвярджаецца моўнымі дадзенымі: фанетычныя і лексічныя адрозненні ўнутры палескіх гаворак праходзяць менавіта па гэтай лініі.

Ярка адлюстраваная ў археалагічных знаходках працяглая геаграфічная сумежнасць славян і балтаў пачалася яшчэ з сярэдзіны III тысячагоддзя да

Ясельда — Прыпяці — Гарыні, захавала сваё балтыйскае аблічча. У заходняй частцы гэтай тэрыторыі ў выніку значных змен у моўнай сістэме і лексіцы гаворкі набылі ўжо новыя, славянскія асаблівасці. Гэты распад Палесся, як гаварылася вышэй, адбыўся за дзве з паловай тысячы год да нашай эры. У той час на Заходнім Палессі і ўзнікла прарадзіма славян.

Адным з яркіх і пераканаўчых доказаў на карысць гіпотэзы аб палескай прарадзіме славян служаць тапанімы, гэта значыць уласныя геаграфічныя назвы, у тым ліку тыя, якія заканчваюцца на -ічы, -овічы. Гэта адна са старажытнейшых прыкмет. Яна універсальная і вядома ўсім славянскім мовам у складзе этнімаў (крывічы, вяцічы, дрыгавічы і інш.), ва ўласных імёнах людзей (Рурыкавічы, Альговічы — нашчадкі

ных экспедыцый, праведзеных славістамі Масквы, Мінска і Кіева ў 1962—1965 гадах.

Палессе не аднойчы было месцам значных археалагічных і палеаграфічных адкрыццяў. Дастаткова ўказаць на свінцовыя пломбы (відаць, гандлёвыя пячаткі XI—XIV стагоддзяў), знойдзеныя ў 1864 годзе ля Драгічына. На правым бэку драгічынскіх пломбаў, як назвалі іх у навуцы, адлюстравана літара кірыліцы, а на адвароце — адзін з невядомых пісьмовых знакаў, да гэтага часу не разгаданых.

Зараз Палессе хутка мяняе сваё аблічча, але яно яшчэ захоўвае тайны сівай мінуўшчыны. Намаганні савецкіх даследчыкаў накіраваны на тое, каб поўнаасцю асветліць складаную этнаграфічную праблему ўсходніх славян і ўсяго славянства.

А. МІЗІН, мовазнаўца.

ГУМАР

ТУТ ПАДЫШОЎ КІНДЗЮЛІС...

Адна дзяўчына дужа не любіла свайго начальніка і паклялася яму адпомсціць.

— Цікава, ці стрымала яна сваё слова?

Тут падышоў Кіндзюліс і заўважыў:

— А як жа — стрымала! Яна выйшла за яго замуж.

— Тата, калі чалавек наву-чыца гаварыць, чаму ён яшчэ

павінен вучыцца?

Тут падышоў Кіндзюліс і заўважыў:

— Маўчаць.

— Вам канчаткова трэба кінуць піць. Кожная новая бутэлька, нават чарка гарэлкі — гэта яшчэ адзін цвік у вашу труну.

Тут падышоў Кіндзюліс і заўважыў:

— Доктар, а хіба гэта так важна, колькі цвікоў будзе ў труне?

— Навошта вы прымушаеце свайго сына вучыцца музыцы? У яго ж абсалютна няма сляху!

Тут падышоў Кіндзюліс і заўважыў:

— А ён і не збіраецца слухаць — ён сам будзе іграць...

— Хто тут начальнік — ты ці я?

Тут падышоў Кіндзюліс і заўважыў:

— Няўжо вы нават гэтага не ведаеце?

СІХАТЭ-АЛІНСКІ ЦУД

Як вядома, 12 лютага 1947 года велізарная глыба «касмічнага сплаву» з жалеза, нікелю і кобальту ўварвалася ў межы нашай планеты і ўпала з агнём і грукатам ва Усурыйскай тайзе, у адгор'ях Сіхатэ-Алінскага хрыбта.

Які ж узрост асобных «кропель» жалезнага дэджэ? Выкарыстоўваючы самыя новыя метады даследаванняў, вучоныя старанна прааналізавалі шэсць узораў, якія разляцеліся ў момант падзення метэарыта ва Усурыйскай тайзе. Пры гэтым высветлілася, што чатыры экзэмпляры маюць узрост прыкладна 450 мільёнаў гадоў, а два астатнія — 68 мільёнаў.

У апошніх экспедыцыях на месцы падзення метэарыта вывучаюцца кратэры, што ўтварыліся ў выніку падзення прышэльца з Сусвету. Даследчыкі ўстанавілі іх спецыфічную будову, якая адрозніваецца ад іншых упадзін на нашай планеце. Паводле разлікаў вучоных, жалезная глыба ўпала на усурыйскую зямлю са скорасцю прыкладна адзін кіламетр у секунду.

Багатыя матэрыялы па сіхатэ-алінскаму метэарыту, сабраныя многімі экспедыцыямі савецкіх вучоных і апрацаваныя ў розных лабараторыях, маюць велізарнае значэнне для касмагоніі і вывучэння касмічных цел.

А. ПРАСНЯКОЎ.

Апошнія трафеі зімы.

Фотаэціюд М. АМЕЛЬЧАНКІ.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-07-82, 33-03-15, 33-15-15, 39-87-92.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга
друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі
Зак. № 284.